

4. Фоміна М. Механізми психологічного захисту студентів. *Психологічний вісник Львівського університету* : зб. наук. пр. 2020. № 6. С. 214–220.
5. Falova O. The role of defence mechanisms in coping with stress in PTSD patients. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series «Pedagogy and Psychology»*. 2022. 8(4), P. 18-25.
6. Lazurenko O. Correlation Between Time Perspective and Defense Mechanisms of Young People During the War. *Journal of Education Culture and Society*. 2023. No. 1(198). P. 198–206.
7. Lun'ov V. Navigating Psychosomatic Health: Adaptive Defense Mechanisms in the Context of the Russia-Ukraine War. *Health of Man*. 2024. № 1(88). С. 51–59.
8. Mazai L.V. The transformative role of defence mechanisms in socio-psychological adaptation of individuals under stress. *Personality and Environmental Issues*. 2023. Vol. 2, No. 5. P. 35–46.

ОСОБЛИВОСТІ РІВНЯ ДОМАГАНЬ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ ІЗ РІЗНИМ ПОКАЗНИКОМ КОНФЛІКТНОСТІ

Супруненко І. В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Актуальність дослідження параметрів рівня домагань у військовослужбовців та ветеранів війни набуває особливого значення в умовах повномасштабної війни в Україні. Збройна агресія росії призвела до значних втрат серед військових і цивільних, що викликало необхідність масштабної психологічної і фізичної реабілітації постраждалих. Ветерани війни стикаються не лише з фізичними обмеженнями, але й із глибокими психологічними та соціальними трансформаціями, які вимагають переосмислення власної ідентичності та адаптації до нових умов життя. У таких обставинах формування рівня домагань стає ключовим елементом процесу інтеграції у мирне життя.

Особливості психофізіологічних і соціально-психологічних проблем військових та ветеранів представлені в працях таких науковців і практиків як А. Алдашева, В. Конопльов, М. Корольчук [2], Я. Подоляк, К. Тарасов.

Індивідуально-психологічні та комунікативні характеристики військових вивчали такі науковці як Е. Афонін [1], А. Боднар, М. Боришевський, В. Васютинський, М. Гарнага, Л. Доценко, В. Марченко [3], М. Пірен. Разом із тим, актуальні наукові дослідження залишають поза увагою важливі психологічні характеристики військових – їх рівня домагань та показника конфліктності, які напряду зумовлюють ефективність і результативність процесу відновлення функціонування у мирному житті ветеранів.

Для емпіричного вивчення рівня домагань ветеранів війни із різним показником конфліктності використано методики визначення самооцінки та рівня домагань Т. Дембо-С. Рубінштейн (модифікація А. Парафіян) та вивчення особливостей агресивності і конфліктності (за О. Дроздовим).

В основу дослідження було покладено гіпотезу про те, що рівень домагань та показник конфліктності у ветеранів війни пов'язані. Зокрема, передбачено, що ветерани з вищим показником конфліктності, імовірно, характеризуються і вищими показниками рівня домагань, особливо у сфері впевненості у собі та авторитетності в стосунках. У даному випадку показник конфліктності є проявом виражених домагань ветеранів у різних сферах свого життя. Натомість, ветерани війни із нижчим показником конфліктності, скоріше за все, характеризуються і нижчим показником рівня домагань. Маючи менш вражені домагання та, відповідно, знижену самооцінку своїх особистісних характеристик, такі ветерани не схильні до конфліктів та активного відстоювання своїх інтересів у протистоянні.

За результатами проведеного дослідження виявлено, що сформульована нами гіпотеза доведена. Дійсно, рівень домагань та показник конфліктності у ветеранів війни пов'язані.

Зокрема, отримані дані дослідження засвідчують, що ветерани з вищим показником конфліктності характеризуються і вищими показниками рівня домагань ($t = 2,354$, $p < 0,05$), особливо у сфері впевненості у собі $t = 2,045$, $p < 0,05$ та авторитетності в стосунках ($t = 1,952$, $p < 0,05$). Маючи достатньо виражені життєві домагання, претендуючи на заняття активної та авторитетної позиції в системі комунікації, що базуються на підвищених показниках самооцінки ветеранів війни, вони більшою мірою схильні конфліктувати з оточуючими людьми, відстоювати власні інтереси, протидіяти оточуючим. У даному випадку відправною точкою такого поведінкового патерну виступає підвищена самооцінка ветеранів війни, їх оцінка себе як спроможних і здатних до реалізації в різних життєвих сферах. Відповідно, маючи вищі самооцінку та рівень домагань, вони і більше конфліктні у системі міжособистісних стосунків.

Натомість, ветерани війни із нижчим показником конфліктності, скоріше за все, характеризуються і нижчим показником рівня домагань. Маючи менш вражені домагання та, відповідно, знижену самооцінку своїх особистісних характеристик, такі ветерани не схильні до конфліктів та активного відстоювання своїх інтересів у протистоянні. Вони мають знижену оцінку своїх можливостей, що передбачає відповідну недооцінку власних домагань, постановку достатньо легких життєвих цілей. Через таке само оцінювання ветерани війни цієї групи не мають вираженої тенденції до відкритого конфліктного

протистояння у комунікації, частіше уступають партнерам по взаємодії в напружених чи критичних ситуаціях.

Проведене дослідження засвідчило, що ветерани з вищим показником конфліктності характеризуються і вищими показниками рівня домагань, особливо у сфері впевненості у собі та авторитетності в стосунках. Натомість, ветерани війни із нижчим показником конфліктності, скоріше за все, характеризуються і нижчим показником рівня домагань. Маючи менш вражені домагання та, відповідно, знижену самооцінку своїх особистісних характеристик, такі ветерани не схильні до конфліктів та активного відстоювання своїх інтересів у протистоянні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Боришевський М. Й., Васютинський В. О. Проблеми соціально-психологічної адаптації військовослужбовців до умов проходження строкової служби в Українській армії. *Розбудова держави*. 1997. №4. С. 18–19.
2. Гарнага М. В. Соціалізація військовослужбовців строкової служби у збройних силах України як чинник адаптації до особливих умов. *Досягнення сучасної психологічної науки і практики: зб. мат-лів II Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів і молодих вчених (18 квітня, 2020 р.)*. Донецьк, 2020. С.18–21.
3. Маркова М. В., Росінській Г. С. Порушення здоров'я сім'ї демобілізованих військовослужбовців – учасників АТО: психопатологічний, психологічний, психосоціальний і сімейний виміри проблеми. *Український вісник психоневрології*. 2018. №1 (94). С. 78–82.

РОЗВИТОК СТРЕСОСТІЙКОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ДО ТРАВМИ ВІЙНИ

Ткаченко А. Д.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
albiniagrowing@gmail.com*

Сучасна Україна переживає період надзвичайно складних соціально-політичних трансформацій, спричинених повномасштабною війною. Щоденна реальність молодих людей насичена факторами невизначеності, втрат, інформаційного та емоційного перевантаження, що створює потужний травматичний вплив на психіку.

У цьому контексті саме студентська молодь є однією з найбільш уразливих категорій населення, адже вона одночасно долає вікові, соціальні та освітні кризи. Війна внесла глибокі зміни в освітній процес, комунікацію, життєві перспективи та відчуття безпеки, що вимагає переосмислення механізмів психологічної підтримки та формування стресостійкості як центрального чинника життєвої стабільності.